

поліпшення його якості при все зростаючих вимогах до екологічної чистоти сировини, технологічних процесів і кінцевим продуктам споживання. Власне органічне землеробство могло б вирішити багато питань. Разом з тим, проблема забезпечення споживання безпечним і якісним продовольством має два аспекти - не тільки створення екологічно безпечної для навколишнього середовища продукції і виробництв у сфері переробки, але і виробництво органічної продукції у сфері сільського господарства. Для ефективного управління якістю продукції необхідно мати об'єктивну інформацію про характеристики якості на всіх етапах її життєвого циклу.

Перед Україною стоїть завдання створення гармонізованої із загальноприйнятими міжнародними вимогами вітчизняної нормативної бази системи сертифікації і маркування в області органі-

чного сільського господарства і надалі визнання її міжнародними торговими партнерами. Разом з цим і на внутрішньому ринку покупцям про продукти «органік» поки відоме небагато що, культура споживання в даному напрямі ще не сформувалася, тому є до чого прагнути. Зрозуміло, вирощування екологічно безпечної продовольчої сировини і виробництво безпечних продуктів харчування вимагають додаткових матеріальних витрат, тому ринок органічної продукції спочатку орієнтований на забезпеченого споживача, але орієнтувати виробництво такого продовольства тільки на нього неправильно. В першу чергу це повинно бути дитяче і лікувальне харчування. Держава повинна відігравати в цьому важливу роль, забезпечивши підтримку виробництва такої продукції.

Список використаної літератури

1. Органік в Україні. Сайт Федерації органічного руху в Україні. <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>
2. Сайт Асоціації учасників органічного виробництва «БіоЛан Україна» <http://www.biolan.org.ua/uk/press-kit/>
3. Сайт Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM). <http://www.ifoam-eu.org/>

В статтє приводится анализ производства и сбыта органической продукции в Украине и мире, процедура прохождения сертификации органического производства, определяются сдерживающие факторы и основные направления развития рынка органической продукции в Украине.

In the article the analysis of production and sale organic products is presented in Ukraine and world, procedure of passing of certification of organic production, retentive factors and basic directions of market of organic products development are determined in Ukraine.

Рецензент: к.е.н., доцент Жмайлов В. М.
Дата надходження до редакції: 14.08.2012 р.

УДК: [631.15:631.11:332.3]

УДОСКОНАЛЕННЯ ІСНУЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Я. С. Ткаль, к.е.н., Сумський національний аграрний університет

Стаття присвячена дослідженню питання удосконалення існуючих технологій раціонального використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами. Обґрунтовано напрями посилення державного впливу на ефективність використання земельних ресурсів, удосконалено існуючі технології раціонального використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств за рахунок використання решток подрібненої соломи як органічного добрива при безпосередньому внесенні її в ґрунт, що забезпечує економію коштів, підвищує рівень ефективності виробництва, сприяє відтворенню родючості ґрунту.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання раціонального використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами постійно є актуальним. Адже залучення земельних ресурсів у сільськогосподарський обіг, застаріла матеріально-технічна база, низької якості техніка, недосконалі технології обробітку земельних угідь, недотримання встановлених вимог екології щодо землекористування стали наслідком поширення ерозії, стрімкого зниження родючості ґрунтів. Діюча система використання земельних ресурсів знаходиться в кри-

тичному становищі.

Такі правопорушення, як самовільне захоплення та нецільове використання земельних ділянок, зняття родючого шару без дозволу, забруднення земель, непроведення рекультивациі земель завдають значних збитків державі та власникам землі, призводять до незворотної втрати землями якості та родючості. Вчені стверджують, що ефективна протидія порушенням земельного законодавства та недотриманням норм раціонального землекористування є головною запорукою збереження корисних властивостей землі для

майбутніх поколінь, забезпечення високої якості докiлля та умов для проживання людей.

Надмiрне використання земельних ресурсiв сiльськогосподарського призначення часто стає наслідком поступового погiршення родючостi ґрунту. Причинами таких випадкiв є втрати грудкувато-зернистої структури ґрунту, його водопроникностi, а також iншi екологiчні наслідки. Спостерігаються випадки щодо деградацiї покриву ґрунту внаслідок техногенного забруднення. Досить великої, а iнколи й глобальної небезпеки природному середовищу завдає постiйне забруднення національних чорноземiв радiонуклiдами, збудниками хвороб. За таких обставин питання, якi потребують негайного дослiдження, є питання щодо охорони земельних ресурсiв та рацiонального використання з метою запровадження сталого вiтчизняного землекористування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Теоретико-методологічною базою дослідження стали наукові розробки в галузі управління використанням земельних ресурсiв сiльськогосподарськими підприємствами. Питання пошуку шляхiв удосконалення iснуючих технологiй рацiонального використання земельних ресурсiв дослiджували у роботах такі ученi, як: В.Я. Амбросов, Д.І. Бабмiндра, М.С. Богiра, В.Г. В'юн, П.І. Гайдуцький, В.В. Горлачук, О.І. Гуроров, М.Я. Дем'яненко, С.І. Дем'яненко, Д.С. Добряк, О.С. Дорош, Н.В. Кузiн, В.Я. Месель-Веселяк, Л.Я. Новаківський, П.Т. Саблук, А.Я. Сохнич, А.М. Третяк, М.М. Федоров, Г.В. Черевко, В.В. Юрчишин та iн.

Формулювання цiлей статтi. Метою дослiдження є обґрунтування теоретико-методичних положень та практичних пiдходiв щодо вдосконалення iснуючих технологiй рацiонального використання земельних ресурсiв сiльськогосподарськими підприємствами.

Викладення основного матерiалу дослiдження. Еколого-економiчний стан сiльського господарства визначається двома факторами – природними (клiмат, метеоумови, рельєф) та антропогенними (господарська дiяльностi людини, машини та механiзми, мелiорацiя, агротехнiка

вирощування сiльськогосподарських культур), при дисгармонiї яких вони переходять у негативнi.

Встановлено, що екологiчний стан земель сiльськогосподарського призначення, що розглядається «...як вирiшальний фактор одержання високоякiсної сiльськогосподарської сировини, кормiв i продуктiв, є незадовiльним через iнтенсивний характер iх господарського використання i антропогенно-техногенного навантаження прогресуючою ерозiєю, пiдвищеної кислотностi, перезволоження, радiацiйного забруднення i розвитку iнших негативних процесiв» [9, С. 46].

Традицiйнi технологiї аграрного виробництва спрямованi на збiльшення валових зборiв i залишають поза увагою якiсть врожаю та безпеку його подальшого використання.

Дослiдженнями встановлено, що сiльськогосподарському виробництву притаманний високий ступiнь екологiчних ризикiв (рис. 1) [3, С. 423].

Внаслідок проведення земельної реформи склалися умови, котрi змушують негайно вирiшити завдання екологiчно безпечного та ефективного використання земельних ресурсiв. Адаже зростає кiлькiсть суб'єктiв землевикористання, розширилися організацiйно-правовi форми господарювання, що у свою чергу перешкоджає здiйснити якiсний контроль за землевикористанням.

Здавалося б, що передача земель у приватну власнiсть повинна пiдвищити зацiкавленiсть господаря ефективно її використовувати. Але навпаки, господарi не мають особливого iнтересу додержання всiх принципiв екологiчних стандартiв. Причиною є складний фiнансовий стан сiльськогосподарських пiдприємств, наслідком чого є скорочення витрат на вiдтворення родючостi ґрунтiв.

Справа ще й в тому, що немала частка продуктивних земельних ресурсiв передана в оренду. Хоча у договорi офiцiйно зафiксованi обов'язки орендарiв щодо здiйснення системи заходiв, якi стосуються саме охорони земель (захист земель вiд ерозiї, заростання чагарником, проведення рекультивацiї), але власник земельногo паю не здатний вплинути на стан вiдтворення ґрунтiв [2, С. 111].

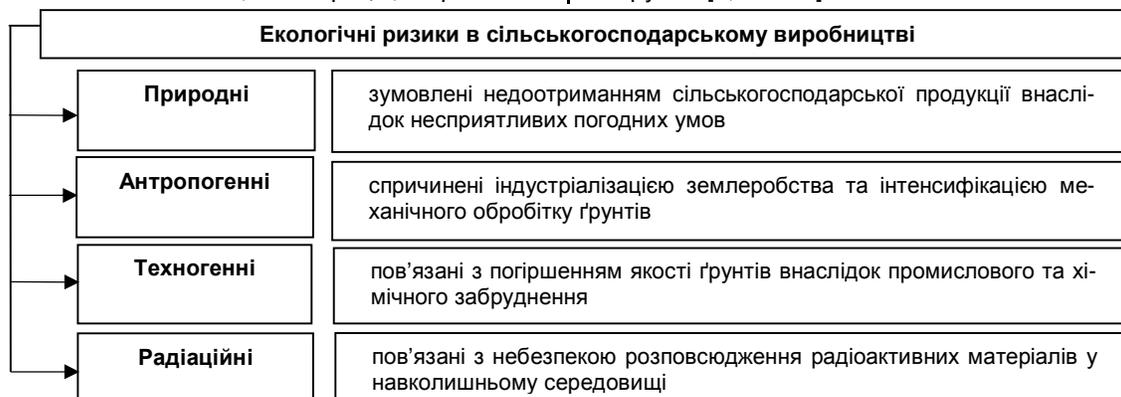

Рис. 1. Екологiчні ризики у сiльськогосподарському виробництвi*

*узагальнено автором за джерелом [3].

Нинi важливим та актуальним питанням є | дотримання вiтчизняними господарями взятих

зобов'язань щодо внесення мінеральних та органічних добрив впродовж терміну використання земельних ресурсів. Відомо, що на формування рівня та якості врожаю сільськогосподарських культур мають як природна родючість ґрунту, так і кількість, співвідношення та строки використання добрив (перш за все, азоту, фосфору, калію, кальцію, магнію та окремих мікроелементів), засобів захисту рослин, технологія збирання продукції.

Ґрунт є найважливішою складовою екосистем, а його родючість внаслідок ефективного використання залежить, насамперед, від вмісту і складу гумусу, кількості, надходження і трансформації органічної речовини. Наприклад, на початок 80-х років ХХ століття втрати гумусу компенсувалися за рахунок внесення на кожен гектар до

6 т органічних добрив. Однак, на початку ХХІ століття зменшення норм внесення органічних добрив призвело до збільшення дефіциту гумусу майже у п'ятеро, а щорічні втрати його становлять 600-700 кг/га. Тому найбільш ефективним є контроль за внесенням добрив під сільськогосподарські культури у сільськогосподарських підприємствах, адже здебільшого господарі-орендарі не передбачають витрати на відновлення родючості ґрунтів.

Досить цікавою причиною є не намагання землекористувачами максимізувати прибуток, а відсутність джерел фінансування. Підтвердженням даної ситуації є недостатній, а навіть і досить низький рівень використання сільськогосподарськими підприємствами мінеральних та органічних добрив (табл. 1).

Таблиця 1

Внесення добрив під сільськогосподарські культури у сільськогосподарських підприємствах Сумської області*

Показник	Роки								2010 р. до 1990р., %
	1990	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Загальна посівна площа, тис. га	1260,4	889,5	696,4	650,1	702,6	799,1	785,9	798,5	63,4
Мінеральні добрива									
Внесено у поживних речовинах, тис. ц	1855,4	136,1	159,1	211,0	322,6	525,2	436,7	501,9	27,1
Удобрена площа під урожай, тис. га	1076,5	248,6	257,5	291,4	417,2	600,0	455,5	541,7	50,3
Частка удобреної площі, %	85	28	37	45	59	75	58	68	-17 п.в.
Внесено у поживних речовинах на 1 га посівної площі, кг	147	15	23	33	46	66	56	63	42,9
удобреної площі, кг	172	55	62	72	77	88	96	93	54,1
Органічні добрива									
Внесено, тис. т	11109	1447,6	924,3	939,5	872,8	716,6	669,4	432,7	38,9
Удобрена площа, тис. га	232,2	57,2	44,2	51,6	49,0	39,8	32,8	24,2	10,4
Частка удобреної площі, %	18	6	6	8	7	5	4	3	-15 п.в.
Внесено на 1 га посівної площі, т	8,8	1,6	1,3	1,4	1,2	0,9	0,9	0,5	5,7
удобреної площі, т	47,9	25,3	20,9	18,2	17,8	18,0	20,4	17,8	37,2

* розраховано автором за даними Головного управління статистики у Сумській області, зведених форм звітності сільськогосподарських підприємств Сумської області та за джерелом [7].

Сільськогосподарські підприємства Сумської області у 2010 році внесли мінеральні добрива на 68 % посівних площ. Із розрахунку на 1 га посівної площі було внесено 63 кг мінеральних добрив у перерахунку на 100 % поживної речовини.

У загальній динаміці внесення добрив під сільськогосподарські культури у сільськогосподарських підприємствах наявна тенденція до поступового збільшення їх використання.

Хоча мінеральні добрива є найбільш дієвим та ефективним засобом підвищення урожайності сільськогосподарських культур, але наявну ситуацію не можна вважати задовільною. Адже широке їх застосування призводить до інтенсивної руйнації гумусного шару, а саме зміни його природного мікробіологічного складу та мінералізації, що, у свою чергу, веде до невідновлюваного погіршення якості оброблюваних земель.

Провідна роль у призупиненні тенденції щодо зниження вмісту гумусу в ґрунтах, а також поступового досягнення його балансу належить органічним добривам. У практиці сільськогосподарського виробництва широко використовуються

органічні добрива – такі, як підстилковий гній, гноївка, компости на основі гною, пташиний послід, вторинна продукція рослинництва, сидерати, солома, торф, мул ставків, різні органо-мінеральні суміші та інше.

Система добрив повинна відповідати оптимальному співвідношенню поживних елементів із врахуванням вимог окремої культури, а також наявності в ґрунті поживних речовин.

За даними ФАО [6, С. 14], внесення в ґрунти 1 кг добрив (N + P₂O₅ + K₂O) призводить до підвищення врожаю пшениці в середньому на 7,3 кг, рису – на 8,6 кг, кукурудзи – на 8,8 кг відповідно. Оцінка впливу різних факторів на урожайність сільськогосподарських культур дало наступні результати: добрива – 41 %, гербіциди – 15-20 %, багатий ґрунт – 15 %, гібридне насіння – 8 %, зрошення ґрунтів – 5 %, інші фактори – 11-16 %.

На думку В. Мінеєва «...боротьбу за екологічну безпеку треба розглядати як одне з найвідповідальніших завдань, які стоять перед фахівцями різних галузей народного господарства» [5].

У 2010 році досліджуваними сільськогоспо-

дарськими підприємствами Сумської області близько 69 % речовини мінеральних добрив, що були ними внесені, припадало на азотні. Як відомо, порушення в технологіях внесення мінеральних добрив, а також їх низька якість можуть стати причиною зниження родючості ґрунту, внаслідок чого це впливатиме на якість продукції сільськогосподарського виробництва. Досить невтішним у вітчизняних підприємствах є стан внесення органічних добрив, а зокрема лише під 3 % посівних площ у 2010 році вони були внесені. За результатами досліджень, у співвідношенні до 1 га посівних площ основних видів сільськогосподарських культур припадало по 0,5 т органіки. Якщо порівнювати даний показник з аналогічним за 1990 рік, він становив 8,8 т, що значно менше, а зокрема на 94,3 %. Причина низького використання органічних добрив – зменшення поголів'я худоби у сільськогосподарських підприємствах.

Одним із шляхів покращення даної ситуації є вирощування сидератів. Адже за високих врожаїв зеленої маси сидератів у ґрунт з розрахунку на 1 га надходять азот, фосфор та калій. Переваги вирощування сидеральних культур очевидні (покращення водного режиму ґрунту, зниження його кислотності тощо), а затрати при цьому невеликі.

Однак, таким видом добрив дещо складно регулювати вміст гумусу на запланований урожай. Це можна пояснити тим, що сидерати нині вирощують, як всі інші культури, і це пов'язано з певним переліком технологічно необхідних робіт (підготовка ґрунту до посіву, посів, внесення добрив, вартість насіння тощо). Як правило, всю зелену масу цих рослин заорюють, тому що вона є основним носієм азоту і негуміфікованої речовини. Так, при коефіцієнті гуміфікації 0,15 на 1 га може утворитися в перші два роки 3,6/га гумусу.

Варіант поповнення гумусом ґрунту за рахунок внесення гною нами розглядається як один із можливих, але не основним у сучасних умовах. Без державної підтримки галузі тваринництва у найближчій перспективі збільшити виробництво гною практично неможливо.

Актуальною є можливість використання ор-

ганічних решток соломи з метою поповнення органічною речовиною ґрунту. Адже ця побічна продукція традиційно використовувалася для потреб галузі тваринництва (переважно на підстилку). Деяка частина соломи використовувалася на корм худобі. При цьому значні обсяги заготовленої соломи залишались на полях невикористаними. Нами було досліджено дане питання.

Перш за все, нами було поставлено питання: як та за рахунок чого можливо забезпечити раціональне внесення добрив у ґрунти, що у свою чергу підвищує ефективність використання земельних ресурсів? Адже зі зростанням цін постійно підвищується вартість мінеральних добрив, що змушує сільськогосподарського товаровиробника менше вносити їх. Нині середня ціна 1 т діючої речовини мінеральних добрив перевищує 9,1 тис. грн., тоді як у 2007 році вона була 3,3 тис. грн.

Тому відповідь наступна: велику кількість мінеральних добрив можна замінити органічними, серед яких провідне місце займає гній. Виникає обмеження: виробництво даної побічної продукції тваринництва залежить від кількості поголів'я тварин. Але саме ця галузь у більшості вітчизняних підприємств занепадає. Слід шукати інший альтернативний варіант вирішення проблеми.

Ми дійшли до наступних тверджень і висновків. Солома також використовується як добрива шляхом внесення безпосередньо органічних решток у ґрунт після збирання зернових культур. Тому заорювання соломи та пожнивних решток є одним із засобів підтримання родючості ґрунтів. Але, внаслідок безвідповідального ставлення до охорони земель, здійснюється масове випалювання цього цінного добрива.

Проведені розрахунки ефективності варіанту використання органічних решток подрібненої соломи після збирання врожаю зернових та залишення її на полі як органічного добрива (табл. 2).

У розрахунку на 1 т соломи визначено ефективність її використання при безпосередньому внесенні її в ґрунт, що визначалася в еквіваленті до вартості мінеральних добрив.

Таблиця 2

Ефективність використання органічних решток подрібненої соломи як органічного добрива при безпосередньому внесенні її в ґрунт

Показники	Одиниці виміру	Результати розрахунків
Собівартість одержуваних із 1 т соломи пожнивних речовин	грн.	85,0
Планується одержати добрив з 1 т соломи, всього NPK:		
- азоту	кг	6
- фосфору	кг	4
- калію	кг	12
Всього NPK	кг	22
Ціна 1 кг NPK	грн.	7,9
Загальна вартість одержаних добрив	грн.	173,8
Економія	грн.	88,8
Рівень ефективності використання соломи в якості органічного добрива	%	105,0

розраховано автором

За результатами наведених розрахунків можна стверджувати, що пропонуване використання, а зокрема внесення 1 т подрібненої соломи

безпосередньо в ґрунт для одержання органічних добрив забезпечує економію коштів у сумі 88,8 грн. та підвищує рівень ефективності вироб-

ництва, зокрема зернових культур, на 5 %, а отже позитивно відбивається на ефективності використання земельних ресурсів, в цілому.

Як було вже зазначено, ґрунтовий покрив є одним із головних найцінніших природних ресурсів області, тому необхідне посилення його охорони від негативного впливу ерозійних процесів, забруднення, інших видів деградації.

В межах Сумської області виділено 70 видів ґрунтів, які, в свою чергу, за механічним складом та іншими ознаками підрозділяються на 250 ґрунтових відмін. Причиною такої розмаїтості та строкатості ґрунтового покриву є, насамперед, наявність на території області двох основних ґрунтово-кліматичних зон – Поліської, Лісостепової та чітко визначеної між ними перехідної зони.

В ґрунтовому покриві Поліської зони переважають дерново-підзолисті ґрунти легкого механічного складу на водно-льодовикових відкладах (10,2 % обстеженої площі орних земель), а в Лісостеповій – чорноземи типові глибокі малогумусні та їх слабородовані відміни (56 %), чорноземи опідзолені на плесових породах та їх слабородовані відміни (22,3 %).

До найбільш родючих ґрунтів області відносяться чорноземи типові глибокі середньо- та важкосуглинкові з вмістом гумусу 3,5-5,0 % з глибиною гумусного горизонту 100-120 см, які за шкалою бонітету мають оцінку 54 бали. До ґрунтів з низьким рівнем родючості відносяться дерново-підзолисті зв'язнопіщані з вмістом гумусу до 1 % та глибиною гумусового горизонту 18-20 см, вони мають оцінку 9 балів.

Середній бал бонітету ґрунтів області становить 39, середній по Україні – 41. Одним із головних показників родючості ґрунтів є вміст в них гумусу. За його вмістом землі сільськогосподарських угідь розподіляються на групи, площі яких наведені: до 2 % – 184 тис. га (16 %); 2-3 % – 215 тис. га (19 %); 3-4 % – 343 тис. га (30 %); 4-5 % – 345 тис. га (30 %).

Таким чином, природні фактори для сільськогосподарського виробництва є помітними. Але одна з основних проблем в тому, що відсутня охорона земельних ресурсів в області є зменшення поживних речовин у ґрунтах, водна ерозія ґрунтів і недостатня рекультивация порушених земель (табл. 3).

Таблиця 3

Порушення і рекультивация земель Сумської області, га*

Показник	Роки									2010р. до 1990р., %
	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Порушено земель	637,0	68,0	44,8	44,1	24,1	35,7	17,6	22,2	-	-
Відпрацьовано земель	577,0	60,0	42,4	39,8	30,1	1,72	8,5	6,3	2,1	0,4
Рекультивовано земель	836,0	110,0	81,7	38,6	27,7	90,6	21,4	6,3	2,1	0,3
у т. ч. під рілля	359,0	88,0	36,8	25,3	6,4	17,2	12,5	4,8	1,8	0,5

* розраховано автором за даними Головного управління Держкомзему у Сумській області та за джерелом [7].

Однією з причин низьких темпів проведення даного виду робіт є відсутність фінансування. З метою вирішення питання рекультивации земель слід здійснювати асигнування грошових коштів з бюджету держави. Слід зауважити, що власникам паїв потрібно слідкувати за змінами у структурі посівних площ шляхом проведення чіткого контролю щодо виконання всіх обов'язків орендарем, які стосуються збереження родючості використуваних ним земельних угідь.

Скорочення посівних площ, у першу чергу, пов'язане з гострою нестачею сільськогосподарської техніки (рис. 2).

Екстенсивне землеробство є головною причиною ерозії, дефляції, дегуміфікації, перезволоження й інших видів деградації ґрунтів і ландшафтів. Більшість нових землекористувачів не мають належного досвіду та навиків сільськогосподарської діяльності, а часто й відповідної освіти [8, С. 10].

Наслідками використання недосконалої техніки під час проведення робіт щодо виробництва сільськогосподарських культур можуть бути ущільнення кореневмісного шару ґрунту, уповільнення росту й розвитку кореневої системи рослин, зниження урожайності на 20-30 %, порушен-

ня грудкувато-зернистої структури ґрунтів, зниження їх водопроникності. Саме тому використання сучасної техніки та технологій, котрі забезпечують скорочення чисельності проходів сільгоспмашин полем, а також запобігають погіршенню фізико-хімічних властивостей ґрунтів.

Тому сучасні технології виробництва сільськогосподарської продукції мають забезпечувати найповніше використання земельних ресурсів за максимально можливого скорочення витрат антропогенної енергії на одиницю врожаю та зниження негативної дії сільськогосподарських культур на навколишнє середовище.

Давньокитайські землероби придумали такий влучний вислів: «Нездара вирощує бур'яни, розумний отримує врожай, а мудрий плекає землю» [6, С. 19].

Питання забезпечення ефективного використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами необхідно вирішувати із врахуванням політичних, економічних, а також соціальних складових елементів земельних відносин. Адже у залежності від умов та результатів використання земельних угідь змінюється рівень життя громадян, майбутній достаток суспільства.

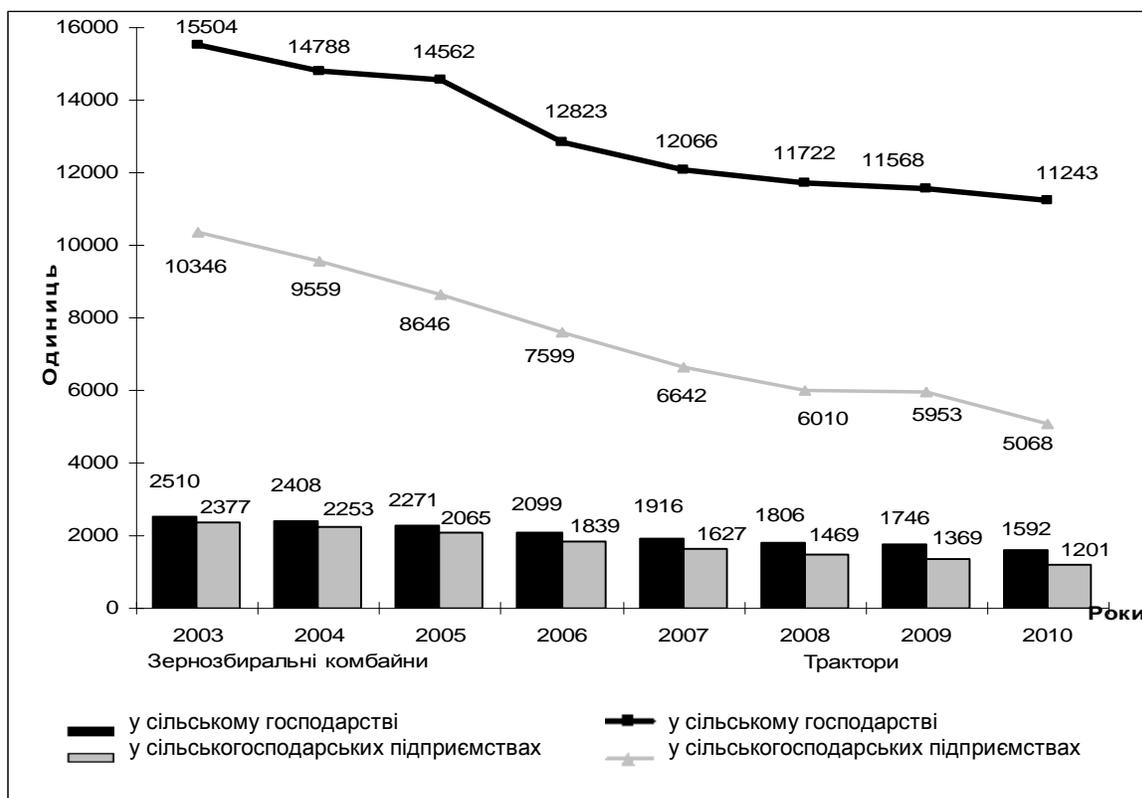

Рис. 2. Динаміка наявності зернозбиральних комбайнів і тракторів усіх марок у сільському господарстві Сумської області

* за даними Головного управління статистики у Сумській області.

У світовій практиці роль держави у питанні ефективного використання земельних ресурсів і підвищення якості земель сільськогосподарського призначення значна. У країнах Європейського Союзу фермер щорічно отримує 242 євро на 1 гектар, але за умови, що ним були дотримані встановлені критерії екологічності використання земельних ресурсів [3, С. 425].

Висновки. Таким чином, реалізація поставлених пріоритетних завдань надасть змогу досягти розвитку ефективного використання земельних ресурсів, а зокрема підвищити їх інвестиційну привабливість; в екологічній площині – забезпечити екологічну безпеку суспільства, в соціальній – підвищити соціальні стандарти життя.

Список використаної літератури:

1. Богіра М.С. Землекористування в ринкових умовах: еколого-економічний аспект. Монографія. – Львів: Львівський національний аграрний університет, 2008. – 225 с.
2. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні і прикладні аспекти) / Відпов. ред. В.М. Трегобчук. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2003. – 259 с.
3. Вороновська О.В. Еколого-економічний аналіз використання земель сільськогосподарського призначення // Землеустрій і кадастр. – Збірник наукових праць № 17, том 2. – 2009. – С. 421-426.
4. Гуртов О.І. Земельно-ресурсний потенціал та проблеми його раціонального використання. – Харків: Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва, 2002. – 70 с.
5. Минеев В.Г. Химизация земледелия и природная среда. – М.: Агропромиздат, 1990. – 287 с.
6. Ситник К., Багнюк В. Стан ґрунтів і майбутнє людства // Вісник НААН України. – 2008. – № 8. – С. 3-27.
7. Сільське господарство Сумської області // Статистичний збірник. – Суми. – 2011. – 133 с.
8. Третяк А., Другак В., Осадча І. Стратегія аграрно-земельної політики України в умовах сучасної світової продовольчої кризи // Землепорядний вісник. – 2008. – № 5. – С. 4-15.
9. Шувар І. Збільшення продуктивності українських ланів // Агробізнес сьогодні. – № 14 (213) липень 2011 року. – С. 46-48.

Стаття посвячена дослідженню питань удосконалення технологій раціонального використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами. Обґрунтована необхідність посиленого державного впливу на ефективність використання земельних ресурсів. Удосконалено технології раціонального використання земельних ресурсів шляхом використання измельченої соломи як органічного добрива при безпосередньому внесенні

ее в почву, что обеспечивает экономию средств, повышает уровень эффективности производства, влияет на повышение плодородия почвы.

The article is dedicated to study of the questions of the improvement of technology the rational land resources using by agricultural enterprises. The need to intensify the state influences upon efficiency of the land resources using is motivated. The technology of the rational land resources using is advanced by way of reducing straw as organic fertilizer under direct contributing it in ground that provides spare facilities, raises the level to efficiency of production, influences upon increasing of the fertility of ground.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л. І.
Дата надходження до редакції: 02.10.2012 р.

УДК 631.11:634

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. М. Кобилкін, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет
С. В. Кобилкіна, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

У статті розглянуто існуючу методику визначення показників ефективності використання виробничих ресурсів сільськогосподарського виробництва. Запропоновано вдосконалення методики визначення цих показників з врахуванням сили впливу кожного окремого виду ресурсів на створення продукції сільського господарства.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток провідних країн світу наприкінці двадцятого століття обумовлений революційними технологічними змінами, високими темпами інновацій та інтелектуалізацією виробництва. Стабільність фінансового стану підприємств, їх платоспроможність та ліквідність балансу у динаміці в сучасних умовах обумовлюються ресурсним забезпеченням аграрного виробництва, ефективністю використання усіх наявних виробничих ресурсів, окремих їх видів та від оптимальності співвідношень між ними.

В ринкових умовах доцільність виробництва продукції даного виду окремими підприємствами чи галуззю виробництва в цілому доводить ефективністю використання усіх видів виробничих ресурсів як в цілому, так і ефективністю використання окремих видів виробничих ресурсів яка залежить від великої кількості регульованих та нерегульованих чинників.

Науковий пошук шляхів покращення використання виробничих ресурсів гальмується недосконалістю методик визначення показників ефективності використання виробничих ресурсів. Тому тема статті є безумовно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ефективності виробництва у сільському господарстві присвячена велика кількість наукових праць зарубіжних та вітчизняних науковців. Характеристика показників ефективності використання всіх видів виробничих ресурсів як окремо, так і в цілому та методика їх обчислення викладена в роботах таких вчених, як: В. Г. Андрійчук, Н.И. Ерин, В.А. Добрынин, А.В. Беляев, В.А. Павчак, Р.А. Іванух, В.Г. Поплавський, Л.Г. Мельник, О.І. Карінцева, П.П. Руснак, А.А. Ільєнко, Г.В. Черевко, В.М. Микитюк, І.І. Мальченко, Т.І. Яворська, В.І. Щел-

кунов, О.О. Воронін, О.О. Давидюк, П.Т. Саблук, П.Г. Клівець, С.Ф. Покропивний, В.М. Колот, В.С. Дієспєров, Ю.С. Коваленко, І.В. Охріменко, О.В. Денченко, О.Ю.Грищенко а ін.

Дослідженню ефективності виробництва сільськогосподарської продукції та ефективності використання різних видів виробничих ресурсів при цьому присвячені роботи таких науковців, як: В.Г. Андрійчук, В.І., Щелкунов, О.О. Воронін, О.О. Давидюк, В.С.Дієспєров, Ю.С. Коваленко, І.В. Охріменко, О.В. Денченко, О.Ю. Грищенко.

Метою даного дослідження є: вдосконалення методики визначення показників ефективності використання окремих видів виробничих ресурсів та аграрного ресурсного виробничого потенціалу в цілому з врахуванням ефекту, одержаного за участю саме даного виду виробничих ресурсів з метою послідуочого визначення впливу на їх зміну чинникових ознак.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів. Існуюча схема визначення показників ефективності використання ресурсів будь – якого виду полягає у порівнянні ефекту, одержаного від використання усіх без виключення виробничих ресурсів (вартості валової продукції в порівнянних цінах, товарної продукції, прибутку від виробництва в цілому по підприємству чи по галузі), з даним видом виробничих ресурсів у натуральному чи вартісному вираженні.

Але загальний результат (ефект) може бути одержаний при будь-якому співвідношенні виробничих ресурсів між собою і тому не можна вважати, що участь кожного виду ресурсів у створенні продукції була рівною (однаковою). При цьому роль кожного з них завищується, адже при такій методиці обчислення ефективності використання даного виду виробничих ресурсів практи-